

INTENZÍV MŰVÉSZETFOGYASZTÁS

Újmedia művészet Barta Péter gyűjteményéből

A BUDAPEST FOTÓFESZTIVÁL PRIVÁT KOLLEKCIÓK FOTÓS MERÍTÉSÉT
BEMUTATÓ SOROZATÁBAN, 2022 TAVASZÁN VÁLOGATÁS VOLT LÁTHATÓ
A MÉDIAIPARBAN TEVÉKENY SZAKEMBER GYŰJTEMÉNYÉBŐL.

A SZELEKCIÓ KÖZÉPPONTJÁBAN A MŰTÁRGY FÉTISJELLEGÉNEK,
BEFEKTETÉSI SZEMLELETÉNEK MEGHALADÁSA, ÉS HELYETTE A KONCEPTUÁLIS
GONDOLKODÁS, MŰVÉSZ ÉS PATRÓNUS EGYÜTTMŰKÖDÉSE ÁLLT.

A kész kiállítást látva egy szakmai látogató meghökkenve konstatálta, hogy itt alig van szorosan vett fotó; hogyan kerül ez akkor a Fotófesztivál programjába? Való igaz, a B32 Galériában bemutatott harminc műnek körülbelül az ötöde tekinthető szűken értelmezett fotónak. De nézhetjük fordítva is: szinte nem volt olyan mű, amelyik ne élt volna a fotóhasználat valamilyen módjával. A gyűjteményeket vizsgáló sorozatunkban eddig is az volt a fő tanulság, hogy specifikusan fotót nem sokan gyűjtenek idehaza, miközben a képzőművészeti fotóhasználat mára megkerülhetetlenné vált minden érdemi kortársgyűjtő számára. Barta Péter példája is ezt szemlélteti – megfejelve azzal, hogy ő elsősorban nem is műveket, műtárgyakat vesz, hanem műalkotások folyamatát, projekteket, állásfoglalásokat, és ezek érthetően gyakran alkalmazzák a fotót.

A kiállítótérben a látogatót Szalay Péter installációja fogadta. A *Piros hó* című *lightbox* 2008-ban, röviddel a művész pécsi diplomázása után készült. Nyilvánvaló elmentmondást látunk: ósdi ablakkereten át mintha a természetbe pillantanánk, ám az ezt megjelenítő fotón a havas faszorpirosra van színezve. De azért az ablak fölötti, szintén *lightbox* technikájú felirat dacosan hirdeti, hogy *A hó fehér*. Ó, bizonyára csak tévedés történt! Van is az installáción kapcsoló, piros és fehér gombokkal. Talán csak át kell kapcsolni, és akkor máris az igazat látjuk majd. De jaj, a kapcsoló nem működik. Csak ál-kapcsoló, az áramkör fixen be van kötve úgy, hogy a fotó piros ha-

vat mutasson és a felirat fehérre hirdessen. Merjen csak bárki szólni, hogy valótlanúságot hirdet a tábla, illetve fizikai lehetetlenséget ábrázol a fotó. Nevethetünk majd a felszólalón. Hiszen ez csak művészet, csak játék, semmi köze a bennünket körülvevő valósághoz!

Szalay másik installációjában életnagyságú, fehér szőrű bárány néz a befogadóra. A szobor mögött, a falon, szintén életnagyságú fotóról pásztor vigyázza a nyáját. Minő idilli jelenet. Csakhogy a bárány torzszülött, két feje van. Melyik után, merre menjen? Hová, kire is néz? Ráadásul egyedül van, ez a nyáj egy szem bárányból áll, aki hasadt tudatú. A pásztorok ellenben ketten vannak. Melyikük mondja meg akkor, merre haladjon a nyáj? Két pásztor, két sugallt irány, s közben egy csonka nyáj olyan báránynyal, amelyik maga se tudja, merre áll a feje. Mi mindent nem szabad egy művésznek! Ez is olyan mű (*Kettős látás*, 2014), amelyik merő fantázia, nem kapcsolódik a mai korhoz. És még ezt nevezik kortárs művészetnek! Ugyan miért adott ki a gyűjtő ezért még pénzt is?

Bár a kiállításon nem szerepeltek, Szalaynak a kollekcióban található más művei is a kiforgatás stratégiáját fotós elemek bevonásával valósítják meg.¹ A *Vihar* című *lightbox* (2009) röviddel Budapestre költözése után készült. A Damjanich utcában béreltek műtermet Batykó Róberttel, Halász Péter Tamással közösen, és az esti vihart a háztetők fölött onnan fotózta Szalay. A *lightbox* megoldás révén a mű hátulról kap fényt, magasztos, a természeti jelenségen túlmutató asszociációt keltve.

A hó fehér.

Szalay Péter: *Piros hó*, 2008, lightbox, 120x50x20 cm

Szalay Péter: *Kettős látás*, 2014, c-print és vegyes technika, 198x125 cm és 68x63x37 cm

Karácsonyi László: *Csodaszarvas analízis*, 2013, objekt, vegyes technika, 20x16x20 cm

Ugyanakkor a felvételt Szalay tudatosan roncsolta, saját szavával: *trashelte* (*trash* = szemét). A kis dobozban ettől jön létre a valódi vihar, mert a fények villódzása a természetből és az égboltról átkerül a műalkotásba, a befogadó és az alig húsz centiméteres világítódoboz közötti viszonyba. Feszültség kell a műalkotásba, hogy túllépjen a hétköznapi ábrázoláson.

Még kisebb méretben éri el ezt a konfrontációt Szalay az *Autotróf* című (2010) munkájában, amely a Miskolci Művésztelepen készült. A művész az egy hetes tartózkodása alatt szembesült azzal, hogy a gondnok a pénziány mi-

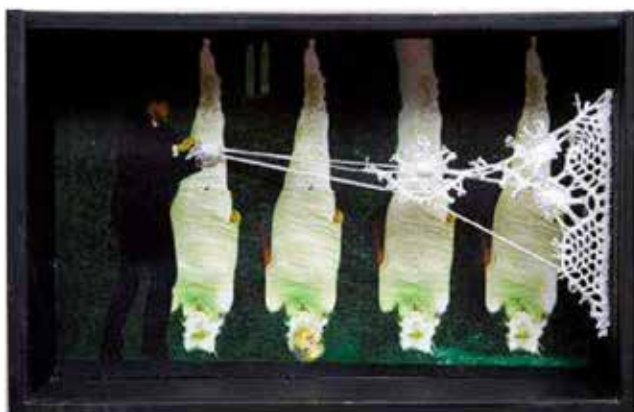
att még a szappant is megfelezni kényszerült, miközben az ott alkotó festők számára a szappan azért is nélkülözhetetlen volt, hogy bele lyukat vájva, abban mossák ki ecsetjeiket. Közben Szalay egy újságban a *Dallas* szappanopera egyik hősről, Bobby Ewingről talált miniatűr fotót a filmsorozat valamelyik érzelmű jelenetéből. Innen jött az ötlet, hogy a kis fotót behelyezze a kivájt szappanba, s a műalkotás a szappanba foglalt, a szappan által keretezett újságkivágás lett. Tény, hogy a négy mű közül egyik sem hagyományos értelemben vett fotó, de létrejöttek volna fotóhasználat nélkül?

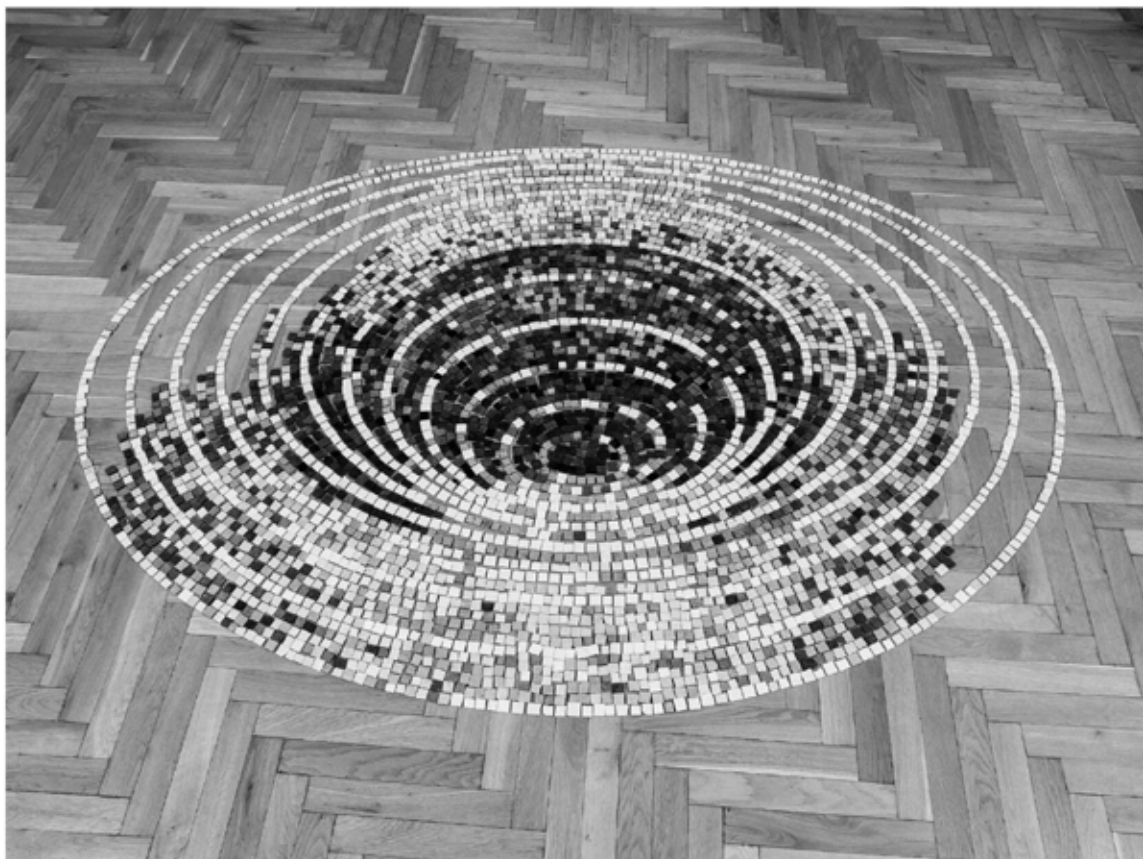
Hasonló elven működik Karácsonyi László *Csodaszarvas-analízis* című objektje. Egymástól eltérő alkatrészekből a művész húsz centiméteres, megszólalásig élethű pszeudo-tárgyat állított össze. Az ál-távcsőbe nézve a „vadász-befogadó” büszke szarvasbikát pillant meg az erdei naplementét megidéző fotó előtt, egy kvázi-tisztáson. A célkeresztben az agancsos fej pontosan a lebukó napkorong fényárjában helyezkedik el, a szarvast szinte nem is evilági, hanem fenséges, szimbolikus pozícióba helyezve. Erre utal a mű címe is. A cím nélkül az objekt a vadászat kritikájának tekinthető, nem is véletlenül szerepelt a Ludwig Múzeum időszaki kiállításán, amely a hivatalos megaesemény, a Vadászati Világkiállítás parafrázisaként jött létre, mintegy a puska másik vége felől bemutatva vad és vadász kapcsolatát; ám Karácsonyi címadása ennél is tágabb értelmezési mezőbe helyezi a kis művet.² Ha itt a nagybetűs *Csodaszarvast* látjuk, a mitologikus totemállatot az aranyló napfény glóriájában, akkor viszont miért van az installáció egymáshoz nem illő darabokból összerakva, talált maradéktárgyakból barkácsolva? A műszer miért pszeudo, és a magasztos témához képest miért ilyen törpe az objekt mérete?

Ugyancsak 2013-ban készült Esterházy Marcell *On the same day* című videó munkája, amely két, egymástól függetlenül született fotónak ad közös értelmezést. 1937 májusában készült mindkét fotó – Horváth Erzsé-

bet roma lányról Szentgotthárdon, illetve a gyermek Esterházy Mónikáról az arisztokrata család majki kastélyának udvarán. Két fiatal aligha élhetett nagyobb társadalmi távolságra egymástól, mégis bő évtizeden belül, a huszadik század két totalitárius rendszere hasonlóan drámai sorsot kényszerített rájuk. Erzsébetet 1944-ben koncentrációs táborba, Mónikát 1950-ben kényszer munkatáborba hurcolták.³ A kétperces videó a két állókép alakítja mozgóképpé olyan módon, hogy a montírozásból kitűnjön, a gyökeresen eltérő származás ellenére, a közép-európai történelem éppen a származás miatt hasonlóan drámai fordulatot erőltethet nemcsak a két egykori fiatalra, hanem bármelyikünkre, mindnyájunkra. Eperjesi Ágnestől is videómunka szerepelt a tárlaton. A *Lépésről lépésre* című installáció a petrezselyemgyökér hősiességéről szól. A még friss zöldségbe a művész gombostűkkel beszurkálta az *Egyenes akarok maradni* feliratot. Ahogy a növény kiszárad, összecsavarodik, látható lesz, hogy ez nem sikerül. Mindannyian ilyen tisztes szándékkal indulunk útnak, s idővel sokféle kanyar elé kerülünk. A fehérrépa átváltozását naponta készült fotósorozat dokumentálja, a bio-műtárgy kiszáradása, pusztulása szépen kivitelezett és előkelően keretezett fotókká szublimálódik.⁴ Mint itt is látható, a nem túl direkt történelmi, közéleti érdeklődés döntő a gyűjtésben Barta Péter számára.

Magyarósi Éva: *Hanne dokumentációk*, 2005–2006, vegyes technika, 8 db, 20x31 cm

Álló- és mozgóképes elemeket kombinált a kiállításon a Magyarósi Éva munkáiból összeállított egység is. A keretet két nagyméretű, üvegre előhívott fotó, valójában fotók kisajátítása, közép-európai családtörténeteket a családi fotók átdolgozásával megtestesítő felvétel adta. Közöttük doboztárgyakból húzott fríz volt látható. A dobozok mélyén a különböző technikával készült képek a művész 2005. évi, a MOME-n abban az évben a legjobb diplomának járó díjat elnyert diplomamunkájához készült tervek. A *Hanne* című mesetörténetet a művész 18 évesen írta, majd az egyetemen ebből komponált videós és animációs eljárásokkal diplomafilmet. A látványterveket, a *storyboard* elemeket öltöztette fel utóbb dobozokká, és ebből a *Hanne-dokumentációnak* nevezett sorozatból 12 található Barta Péter tulajdonában.

Szintén *dokumentum* elnevezéssel szerepelt a Kis Varsó egyik munkája a kiállításon. A művészduó 2013-ban havonta egyszer mozaikokból installációt rakott ki otthoni környezetben. Az alkalmakra meghívták Barta Pétert is, barátként, szellemi társként, mecénásként. Mivel a mozaikkockákat a parkettán rendezték el, és nem rögzítettek semmilyen szilárd hordozófelületre, a havi installáci-

ók a mindennapi élet során, néhány nap alatt megsemmisültek. Csak fotó maradt róluk, a felvételeket Szmolka Zoltán készítette. Ezek közül szerepelt a mostani tárlaton is az örvény-installációt dokumentáló, *Vortex* című, A0-s méretű fotó. Havas Bálint és Gálik András most ezt a fotót kasírozta a kiállítótér falára, így az előhívás a kiállítás bontásakor megsemmisült. Ahogy a lakásban szétszóródott az egykori installáció, úgy rövidéletű volt most a fotó is, és a 2013. évi teljes projekt valójában csak fájlok formájában létezik. Ez a mulandóság szándékos volt, Barta Péter ennek tudatában vette meg annak idején a teljes, 12 darabos installáció-sorozatot is. A megsemmisült installációkat! Valójában mit is vásárolt? A közös folyamat élményét, emlékét. Azt a támogatói gesztust, hogy két kísérleti, és éppen ezért a művészeti piacról nehezen megélő művészt segít a konceptuális alkotófolyamatukban.

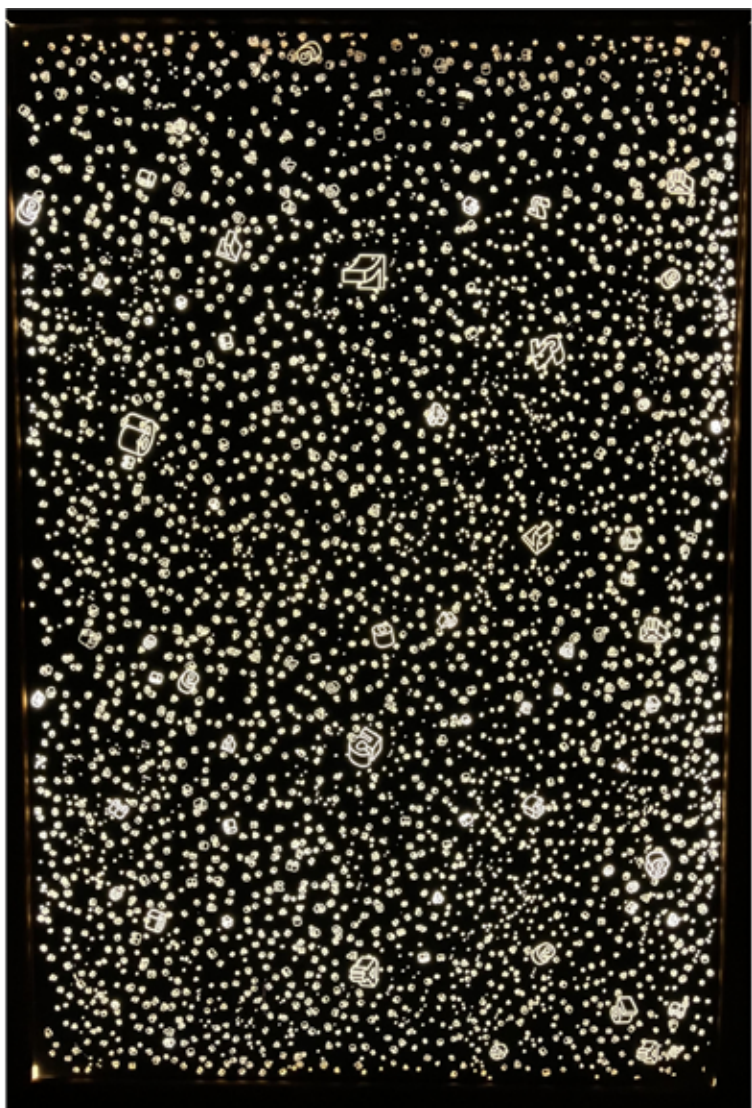
Az ilyen projektalapú művészeti tevékenységet több más mű is képviseli a kollekciónban, például Németh Hajnal fotót és a projektoros vetítés által keltett árnyékokat felhasználó installációja⁵ vagy a Tehnica Schweiz duó fotót, videót és kis porcelántárgyakat tartalmazó installációja.⁶

Erdélyi Gábor: *B1*, 1993, fotó, akril, üveg, 20x30 cm

Visszatérő eszköz a *lightbox* is, például Uglár Csaba és Várnai Gyula munkáiban. Számos művész alkalmaz a fotóval, a technikai képalkotással rokon, további műszaki és médiamegoldásokat, például Halász Péter Tamás a *Perspektivikus tükröződések* című objektjében visszapillantó tükrökben érzékelteti a led fények látványát,⁷ miközben a japán Hirotoshi Iwasaki animációjában a monitoron csak tükrözés által olvasható ki a felirat: „I take a photograph and notice it is the future. With fear, I close my eyes”.⁸

Szintén szerepeltek a kiállításon Erdélyi Gábor korai (1993) fotó-ráfestései, amint Kokesch Ádám pszeudo-tárgya, amely absztrakt ál-festménynek, harmonikusan komponált kép-plasztikának, de becsapós térfigyelő kamera-fikciónak is tekinthető.

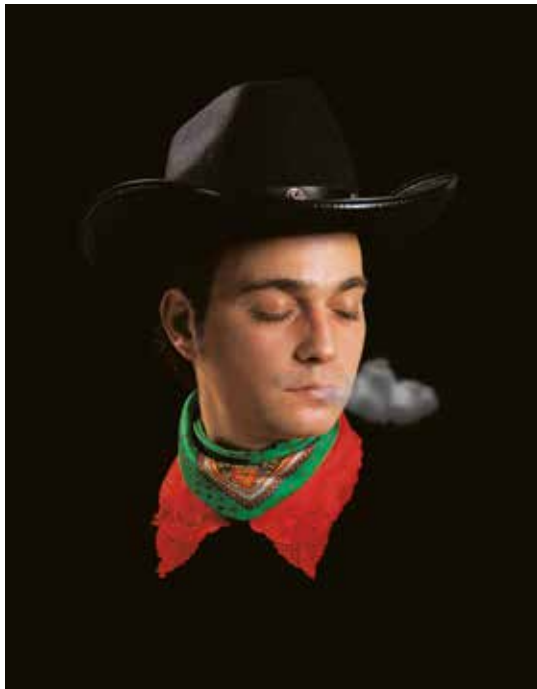

Várnai Gyula: *Ami engem mindig meggyőz*, 2007, lightbox, 66x45 cm

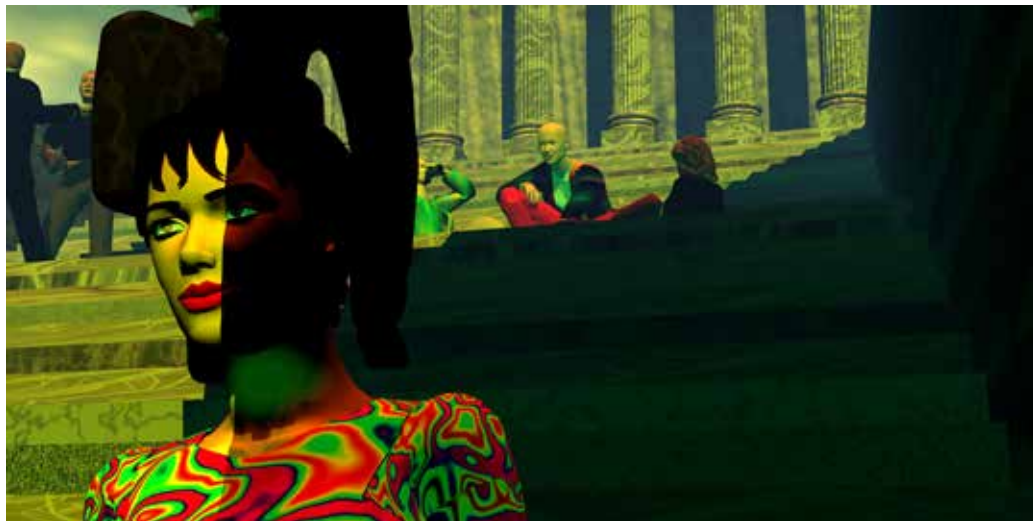

Az újmédia és a fotó ilyen sokféle, áttételes használata mellett számos kiállított munka bízott a fotó „hagyományos” erejében is. Bartha Máté csendéletén a kék ragasztócsíkok lépnek párbeszédbe a szürke fém állványokkal. A kép a *Hinta* című kiállításon lett bemutatva 2016-ban a Platán Galériában, ahol Michał Grochowiak lengyel fotóművésszel készítették közösen a kiállítási anyagot. A kiállítás egy általuk létrehozott fiktív személy, Adrian Pasfaux képi kutatásait mutatja be, aki a „kapitalista realizmus” kontextusán belül keresi – hiába – a világ jelenségei mögött megbúvó rendszert.⁹ Bartha fotója két évvel korábban készült New Yorkban egy, a Fiatalok Fotóművészeti Stúdiója által szervezett rezidencia keretei közt, ahol többek között egy zine-t készített a fotókból.¹⁰

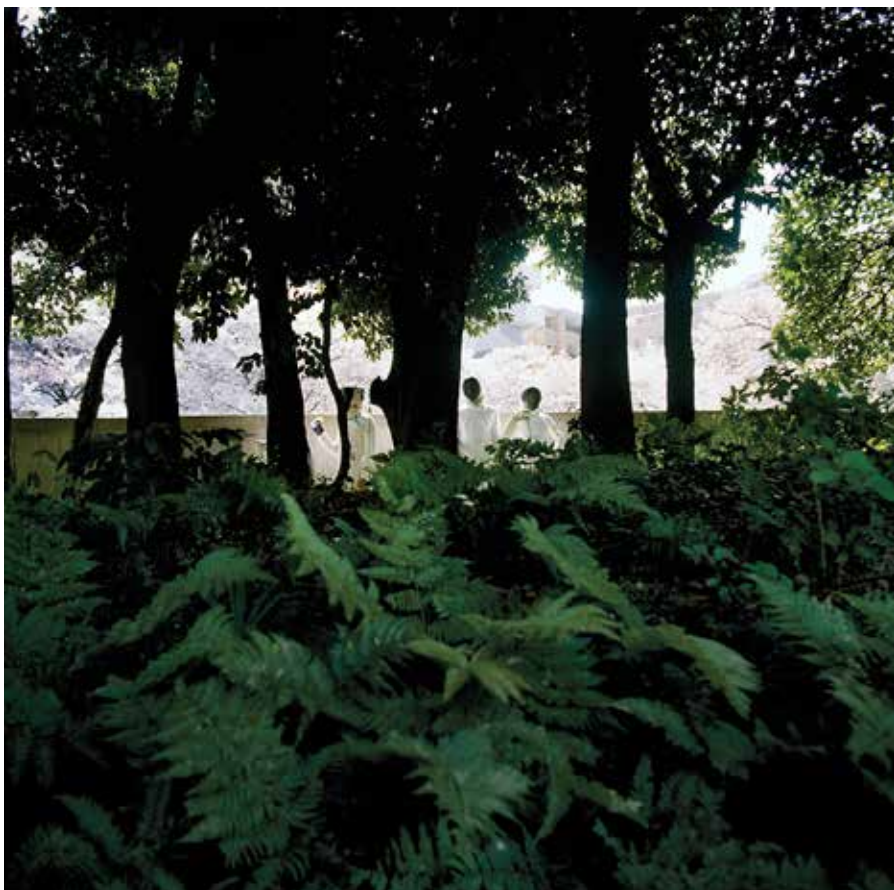
Szarka Péter: *Politika és turizmus I.*, 2001–2002,
durst-lambda print Kodak metálpapíron, 100x200 cm

Gerhes Gábor: *Az éberség kimaradt pillanatai*, 90x70,cm, c-print ed. 1/5,
2007

Gerhes Gábor c-printje a színek kontrasztja és a fény-árnyék játéka mellett arra a perfekcionizmusra épül, ahogyan az álomszerű alak élesen előjön a homogén fekete háttérből. Szarka Péter kétméteres, fotópapírra előhívott számítógépes munkája a szoftverrel renderelt képalkotás korai időszakába kalauzol vissza, és a Hősök tere lépcsősorába ültetett kompozícióban a zöldek és pirosak villódzása láttán elhűlve realizálhatjuk, hogy a húsz évvel ezelőtti munka címe (*Politika és turizmus*) ma újra és miként bír aktualitással.

Szatmári Gerely *Conventional* (2001–2017) című, több éven át tartó és több helyszínen játszódó, szituációs helyzetekre épülő projektjét is nagyméretű fotó (*Waseda II.*, 2005) képviselte a tárlaton. A sorozatban fikciós helyzetek ütköznek a valóság elemeivel. A helyszínek és szituációk keveredése folytán kialakuló játék a vívást új dimenzióba helyezi át. Az alakok mesébe illő átalakulása történik egy valós, de a sport világtól távoli környezetben, ahol mindannyian a kaland részeseivé válnak. Műfajilag a projekt a *stage*, illetve a *narrative* fotográfia szabályrendszerét követi. A történettel lehet azonosulni, közös pontokat találni, amely segít a befogadásban. A konstruált képeken túl a sorozat kitekint az *etno* és *dokumentarista* fotográfiai irányzatok felé is, néhol a *landscape* sajátosságaival ötvözve. Ez az ötfajta műfaji megvalósítás hasonlít a fotográfus-konstruktőr munkájához, aki terekkel, mozgással, fényvel, áthatásokkal és emberi dinamikával kísérletezik, formál és alakít ki izgalmas konstrukciókat.

Azért választottam Szatmári képét utolsóként, mert egy látszólag klasszikus szépségű, kiegyensúlyozott fotóról is kiderül, hogy ugyanolyan komplex projekt munka áll mögötte, mint a konceptuális munkák hátterében. Ezért talán nem is érdemes számolni, hogy a kiállításon illetve a kollekcióban hány „szorosan vett fotó” és hány „kép-zőművészeti fotó” bukkan fel, inkább a fotó érvényességét, aktualitását tanúsító jelet kell észrevenni, azt, hogy milyen sokféle kontextusban alkalmazzák a művészek.

- ¹ https://issuu.com/szalaysculpt/docs/portfolio-peter_szalay
 - ² <http://lesliechristmas.blogspot.com/search/label/2013>
 - ³ <http://www.esterhazymarcell.net/index.php?/projets/on-the-same-day/>
 - ⁴ <http://www.eperjesi.hu/installation/lepesrol-lepesre-step-by-step?id=241>
 - ⁵ <https://www.hajnalnemeth.com/index--works-2017-white-song-2-.html>
 - ⁶ <https://tehnicaschweiz.com/the-blue-room/>
 - ⁷ <http://petertamashalasz.com/>
 - ⁸ <https://hirotoshiiwasaki.com/invisible-time>
 - ⁹ <https://barthamate.com/swing-hinta-mate-bartha-michal-grochowiak>
- A kiállítást Német Szilvi nyitotta meg, a megnyitó szöveg itt található:
<https://conspicuouscontexts.tumblr.com/post/137741012530/hinta>
¹⁰ <https://barthamate.com/new-york-2014-book>